

Kuka mahtoi myydä Lahden radiotaajuuden?

KARI KALLIO, Lahti

Radiot-lehdessä 1/2014 Ylen Radioarkiston entinen päälikkö Lasse Vihonen pohti Lahden pitkäaaltoaseman radiotaajuutta ja sen muutoksia mielenkiintoisella tavalla. Prahan aaltosopimuksen mukaisesti Lahden suurasema aloitti lähetyksensä vuonna 1935 taajuudella 166 kHz (1807 m). Taajuus oli Suomen oloihin mainio. Se takasi kuuluvuuden koko Etelä- ja Keski-Suomessa. Ei siis ihme, että Lahdesta muodostui pian Suomen kuunnelluin radioasema.

Vaatus Neuvostoliitolta

Lasse Vihonen puhui vuonna 2011 historian harrastajien kokouksessa kirjastaan ”Radio sodissamme 1939-1945”. Siinä tilaisuudessa häneltä tivattiin vastausta kysymykseen, kuka myi Lahden erinomaisen radiotaajuuden Neuvostoliitolle toisen maailmansodan päättymisen jälkeen. Vihonen ei kyennyt antamaan vastausta kysyjälle siltä seisomalta, mutta lupasi selvittää asian kokouksen jälkeen.

Montreuxissa laadittiin uusi Euroopan radioaaltojen jakoa koskeva taulukko keväällä 1939. Toisen maailmansodan syttymisen vuoksi sopimusta ei ratifioitu, ja niin Lahtikin jäi edelleen käyttämään 1807 metrin aaltoaan. Pitkät radioaallot voivat edetä voimakkaan lähettimen ja ionosfääriheijastuman avulla jopa 2000 km:n päähän lähettimestä. Näin etäisetkin radioasemat, joiden taajuudet ovat samat tai lähellä toisiaan, aiheuttavat etenkin yöaikaan häiriöitä toisilleen. Neuvostoliitossa Moskovon radioasema ryhtyi käyttämään omin lupinensa hieman ennen toista maailmansotaa taajuutta 172 kHz, mikä oli ongelmallista; taajuuksien eroksi muodostui vain 6 kHz Lahden taajuuteen nähden! Täysin häiriötön vastaanotto olisi edellyttänyt 10 kHz:n eroa.

Sotien jälkeen voittajat aina tulkitsevat sitä, mikä on oikein. Jatkosodan jälkeenkin liittoutuneiden valvontakomissio [jota edusti Suomessa Neuvostoliitto], saapui maahamme seuraamaan välirauhansopimuksen ehtojen täyttämistä. NL-johtoinen komissio puuttui moniin sellaisiin asioihin Suomessa, jotka eivät liittyneet millään tavalla välirauhansopimuksen ehtoihin. Tästä on erinomainen esimerkki NL:n Suomen ulkoministeriölle 7.8.1945 lähettämä kirje, jossa NL ehdotti, että Lahden radioasema siirtyisi käyttämään uutta taa-

juutta 160 kHz (1875 m) häiriöiden estämiseksi.

Ulkoministeriö toimitti kirjeen seuraavana päivänä kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriölle, joka valvoi Suomessa Yleisradiota. Asia ymmärrettiin Suomessa ”herkäksi” ja siihen suhtauduttiin suurella vakavuudella. Ministeri Eero A. Wuori päätti asiaa jouduttaakseen soittaa suoraan jopa Yleisradioon. Yleisradiossa puolestaan asiasta ei säikähdetty, vaan se antoi ehdotuksesta 10.8.1945 oman lausuntonsa, jonka olivat allekirjoittaneet tekninen johtaja Jussi Rissanen ja talousjohtaja Einar Sundström. Lausunnossa todettiin, että NL:n ehdottamalla taajuudella toimii jo kaksi radioasemaa; toinen Romaniasa ja toinen Hollannissa. Romanianlaisella asemalla oli tehoa 150 kW, joten se tulisi aivan varmasti häiritsemään Lahden lähetystä iltaisin niin, että sen kuuluvuusalue supistuisi pahimmillaan jopa 30 kilometriin! Yleisradion lausunnossa kiinnitettiin lisäksi huomiota siihen, että aaltoalueiden vaihdot pitäisi sopia aina kansainvälisissä kokouksissa! Lausunnon lopuksi Yleisradio esitti KulkM:lle, että Suomen Yleisradion edustajat saisivat henkilökohdaisesti keskustella NL:n asianomaisten viranomaisten kanssa ratkaisusta, joka tyydyttäisi molempia osapuolia.

Yleisradio siis pyrki lausunnossaan selvästi torjumaan NL:n ehdotuksen. Huomiota on jälkikäteen herättänyt kuitenkin se, että allekirjoittajien joukosta puuttui *pääjohtaja Hella Wuolijoki*! Asia kehittyi kuitenkin nopeasti ja tavalla, jossa ohitettiin täysin Yleisradion lausunnossa esitetyt näkökohdat. KulkM. ilmoitti ensin puhelimitse Yleisradiolle, että Lahden taajuus on muutettava yöllä 31.8–1.9.1945 NL:n toivomusten mukaisesti 160 kHz:ksi. Yle taipui ministeriön määräykseen ja taajuus vaihdettiin, kuten käskettiin. Toinen kulkulaitosministeri *Yrjö Murto*, joka edusti SKDL:ää, vahvisti ministeriön suullisesti antaman päätöksen Yleisradiolle 13.9.1945 lähetetyssä kirjeessä. Myöhemmin taajuuden vaihdos käsiteltiin Ylen hallintoneuvostossa vain ”ilmoitusasiana”.

Pääjohtaja syyniin

Radionkuuntelijat huomasivat taajuuden vaihdon negatiiviset vaikutukset kuuluvuuteen välittömästi. Samaan aikaan käynnistyi myös arvostelu Hella Wuolijoen ohjelmapolitiikkaa kohtaan. Kriitikki huipentui lakiesitykseen, joka tunnetaan nimellä ”Lex Jahvetti”. Esitys sai lempinimensä *Yrjö ”Jahvetti” Kilpeläisestä*, joka kunnostautui jatkosodan aikaan radiopropagandistina ja kommunismin vastusta-

jana Lahden taajuudella *Tiltua* vastaan. Näillä ansiolla hän tuli valituksi eduskuntaan keväällä 1945. ”Lex Jahvetin” mukaan Ylen korkeimman hallintoelimen eli hallintoneuvoston vaali esitettiin siirrettäväksi yhtiökokoukselta eduskunnalle. Yhtiökokouksessa kulkulaitosministeri saattoi näet asettaa mieleisensä henkilöt hallintoneuvostoon. Kilpeläisen ajaman esityksen takana oli tietenkin ajatus, että uusi hallintoneuvosto erottaisi Wuolijoen, jolla ei ollut takanaan eduskunnan enemmistön tukea.

”Lex Jahvettia” käsiteltiin eduskunnassa kahteenkin kertaan vuosina 1947 ja 1948. Tällöin käydyissä keskusteluissa Kilpeläinen epäsuorasti luki Wuolijoen syntitaakkaan mukaan luopumisen ilman neuvotteluja ja korvauksia ”Lahden hyvästä aallonpituudesta”. Samalla hän kritikoi Yrjö Murtoa lammasmaisesta ja epäisanmaallisesta toiminnasta. Kilpeläinen näyttää saaneen sivustatukea myös Yleisradiosta, sillä hän käytti puheenvuoroissaan joitakin sanatarkkoja lainauksia yhtiön lausunnosta 10.8.1945. Yrjö Murto yritti puolestaan väistää vastuutaan väittämällä, että todellisuudessa päätös taajuuden vaihtamisesta tehtiin UM:ssä. Ulkoasianministeriön arkistosta ei kuitenkaan ole löytynyt yhtään asiakirjaa Murron väitteen tueksi. Asiakirjojen pohjalta tämän näytelmä konna on siis pikemminkin Yrjö Murto kuin Hella Wuolijoki.

Kuitenkin eduskunnassa ”Lex Jahvetista” käyty keskustelu henkilöityi Hella Wuolijokeen, mitä vahvistivat vielä lehdistön aiheesta kirjoittamat jutut. Näin suurelle yleisölle alkoi vähitellen muotoutua käsitys, että Hella Wuolijoki olisi todellakin ”myynyt” Lahden radioaallon venäläisille. Wuolijoen vastustajat eivät tietystikään ryhtyneet oikomaan tätä väärää käsitystä. Näin on syntynyt tarina, joka näyttää kerrotulla tavalla elävän yhä vanhemman sukupolven mielissä.

Lahden pitkäaaltoaseman kuuluvuus parani maaliskuussa 1950, kun sille saatiin uusi taajuus 254 kHz eli 1181 metriä. Osittain Lahden aaltoon liittyneen jupakan seurauksena Yleisradion asemasaston päälikkö *insinööri K.S. Sainio* kiinnostui ultralyhyiden (ula) eli kolmen metrin radioaaltojen hyödyntämisestä lähetystoiminnassa. [Myös sodanaikainen Moskovon radion voimakas tahallinen häirintä ja propaganda Lahden aallolla vaikutti osaltaan asiaan]. Yleisradio aloit-
tikin pari vuotta myöhemmin ULA-verkkojensa rakennustyön saksalaisten tuella. Ula-tekniikka takaa yhä edelleen hyvän kuuluvuuden kaikille suomalaisille radiokuuntelijoille asuinpaikasta riippumatta. **RM**